Sosiaali- ja terveysvaliokunta
stv@eduskunta.fi

Viite: HE 113/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta, lausuntopyyntö vastineessa olevasta ministeriön ehdotuksesta

Asia: Vanhusasiavaltuutetun lausunto VAV/8/2026

Vanhusasiavaltuutettu pitää sääntelyyn ehdotettuja tarkennuksia kannatettavana

Vanhusasiavaltuutettu toistaa, että kannattaa teknologian hyödyntämistä ikääntyneiden hoidossa silloin, kun sillä tuetaan ikääntyneiden arkea, toimintakykyä ja hyvinvointia ja huomioidaan heidän itsemääräämisoikeutensa sekä muut perus- ja ihmisoikeutensa. Teknologian lisäämisellä ei voida korvata ikääntyneen tarvitsemaa henkilökohtaista apua ja tarvetta kasvokkaiseen kohtaamiseen.

47 pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että käyttöön otettavan teknologian soveltuvuus tulee arvioida yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa hänen omaisensa ja läheisensä tai laillisen edustajansa kanssa asiakkaan palvelutarvetta arvioitaessa ja hänen asiakassuunnitelmaansa laadittaessa. Momentissa säädettäisiin myös edellytyksestä, että asiakkaan mielipide teknologisten ratkaisujen käyttöön pitää selvittää ja asiakkaalle on myös selvitettävä, miten teknologisen ratkaisun käyttäminen vaikuttaa palvelun toteuttamiseen ja mitkä olisivat vaihtoehtoiset palvelun toteuttamistavat ilman teknologiaa.

Vanhusasiavaltuutettu pitää edellä mainittuja täydennyksiä kannatettavana ja muistuttaa, että on tärkeää, että asiakkaan mielipide selvitetään ja se myös kirjataan. Vanhusasiavaltuutettu korostaa edelleen, että asiakkaan omalla mielipiteellä ja näkemyksillä tulisi olla ratkaiseva vaikutus siihen, mitä teknologiaa otetaan käyttöön hänen kodissaan. Teknologista ratkaisua ei pitäisi ottaa käyttöön, mikäli asiakas vastustaa sen käyttöönottoa tai ilmaisee teknologian käytön olevan häiritsevää tai liian vaikeaa hänelle. Tämä koskee erityisesti erilaisia asiakkaan ja asukkaan yksityisyyteen kajoavia teknologisia ratkaisuja sekä ratkaisuja, jotka asiakas tai samassa taloudessa asuva läheinen kokee kodissa häiritsevinä. Teknologisen ratkaisun käytöstä kieltäytymisen ei pitäisi johtaa siihen, että se tulkitaan kieltäytymisenä myös muulla tavoin toteutettavasta palvelusta.

Muutosehdotuksen mukaan lain 45 §:ssä tarkoitetusta päätöksestä tulee käydä ilmi asiakkaan sosiaalipalvelussa käyttöön otettava tässä momentissa tarkoitettu teknologinen ratkaisu. Tämä on kannatettavaa, jotta asiakkaalla on tosiasiallinen mahdollisuus hakea muutosta teknologisen ratkaisun käyttöönottoon. Päätöksessä olisi myös hyvä käydä ilmi ne perustelut, joilla ammattilainen on katsonut käyttöönoton välttämättömäksi, vaikka asiakas tai hänen omaisensa tai laillinen edustajansa olisi ilmaissut kieltäytyvänsä teknologisen ratkaisun käyttöönotosta.

Vanhusasiavaltuutettu on monissa kannanotoissaan peräänkuuluttanut itsemääräämisoikeuden turvaavan lainsäädännön laatimista turvaamaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden ja potilaiden itsemääräämisoikeutta. Vanhusasiavaltuutettu näkee, että itsemääräämisoikeutta turvaava lainsäädäntö vahvistaisi myös tässä ehdotuksessa esitettyjen muutosten kuten asiakkaan suostumuksen ja turvallisuuteen liittyvien kysymysten arviointia ja toimeenpanoa.

Esityksessä 47 §:n 4 momenttiin on lisätty kohta, jossa edellytetään, että teknologian käytössä ja käyttöönotossa tulee huolehtia siitä, että sosiaalihuollon palveluissa henkilöstön määrä vastaa asiakkaan tarpeisiin. Tämä on kannatettavaa, sillä henkilöstön määrän on perustuttava ensisijaisesti siihen, että henkilöstömäärällä kyetään vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin riippumatta siitä, käytetäänkö teknologiaa hoivan apuna vai ei. Esimerkiksi teknologian toimimattomuuteen tai virheelliseen käyttöön liittyvien poikkeustilanteiden varalta on henkilöstöä oltava riittävästi. Myös kotihoidon arvioidussa säästöpotentiaalissa on huomioitava, että osa etäkäynneistä täytyy ajoittain muuttaa tavallisiksi käynneiksi.

Tarvitaan kansallinen strategia teknologian hyödyntämiseksi

Vanhusasiavaltuutettu pitää tärkeänä sitä, että laadittaisiin kansallinen strategia teknologian hyödyntämiseksi ikääntyneiden hoidossa. Samalla voitaisiin keskustella siitä, mikä merkitys teknologioilla on iäkkäiden hyvinvoinnin ja toimintakyvyn edistämisessä. Näin olisi mahdollisuus tarkastella myös järjestöjen, säätiöiden ja kuntien mahdollisuuksista tukea vanhuspalveluiden asiakkaiden hyvinvointia ja toimintakykyä myös teknologiavälitteisesti.

Ilman nykyistä selvästi systemaattisempaa iäkkäiden toimintakyvyn edistämistä ei pystytä hillitsemään iäkkäiden palveluiden tarpeen erittäin nopeaa kasvua. Sen vuoksi on erittäin tärkeää, että teknologioita hyödynnetään toimintakyvyltään jo jonkin verran heikentyneiden iäkkäiden toimintakyvyn kohentamiseen ja ylläpitämiseen.

Vanhusasiavaltuutettu korostaa sitä, että teknologian avulla voidaan parantaa hoidon laatua ja lisätä työntekijöiden aikaa asiakastyössä.

Teknologian hyödyntämisen vanhuspalveluissa tulee ensisijaisesti perustua ikääntyneiden ihmisten yksilöllisiin tarpeisiin.

Helsingissä, 25.2.2026

Päivi Topo, vanhusasiavaltuutettu
Vilhelmiina Lehto-Niskala, erityisasiantuntija
Marjut Vuorela, erityisasiantuntija